

Крок 2. Вызначэнне індэксаў міжмоўнай фразеалагічнай эквівалентнасці і нацыянальнай спецыфікі беларускіх фразеалагізмаў на фоне англійскіх. Ступень праявы нацыянальнай спецыфікі семантыкі беларускіх ФА з прасторавым значэннем на фоне англійскай мовы ў межах канкрэтных фразеасемантычных групак можа атрымаць колькасную ацэнку ў выглядзе індэксаў. Супастаўленне індэксаў нацыянальнай спецыфікі фразеасемантычных падгруп дазваляе выявіць падобныя беларускія і англійскія ўяўленні, што будуюцца на аднолькавых кагнітыўных прынцыпах, а на іх фоне – ідэаэтычныя асаблівасці моўнай рэпрэзентацыі з яркай нацыянальнай спецыфікай.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Стернин, И.А. Контрастивная лингвистика : проблемы теории и методики исследования / И.А. Стернин. – М. : АСТ : Восток – Запад, 2006. – 288 с.

Апісанне народнага характару ў беларускай публіцыстыцы пачатку XX стагоддзя

І.А. Герасімчык
E-mail: herasimchuk@mail.ru
(Гродна, Беларусь)

Публіцыстычныя тэксты пачатку XX стагоддзя, прысвечаныя палітычным, сацыяльна-эканамічным і культурным праблемам беларускага грамадства, якое перажывала перыяд замацавання новых каштоўнасцей, даюць багаты фактычны матэрыял для вывучэння народнага характару, нацыянальных камунікацыйных паводзінаў і ладу мыслення. Тагачасныя беларускія перыёдыкі арыентуюцца на сваю – беларускую – аўдыторыю, вылучаючы асноўным фактар нацыянальны і не зважаючы на сацыяльны статус ці фінансавыя мажлівасці прадстаўнікоў этнічнай супольнасці. Супярэчліваць сацыякультурнай сітуацыі – выданне друкаванага слова ў *«неспагаднай, цёмнай і малакультурнай гушчы»* (Я. Лёсік. Чаму гэта так? ВВ, 1917) – вымагае і адпаведнай ролі журналіста,

які займае пазіцыю лідара, шукае спосабы пераадолець супярэчнасць.

Раскрываючы адметнасці беларускага характару, публіцысты адзначаюць як станоўчае, так і адмоўнае, акцэнтуюць увагу на наяўным і жаданым, вяртаюцца ў былое і прэзентуюць існае, акрэсліваюць біялагічнае і абумоўленае сацыяльна-гістарычнымі абставінамі. Станоўчае ў характары беларусаў выяўляецца як натуральнае, заўсёднае, правэранае часам: беларускі народ *вызначаецца сваім розумам і далікатнасцю* (Я. Лёсік. Родная мова і яе значэнне. ВБ, 1917), *мае багатыя духовыя воблік* (В. Ластоўскі. Уступны артыкул. Крывічанін, 1918), *дэмакратычны на сваёй прыродзе і ўжывучывы, босама натура, сама яго гісторыя сталеццямі гэтакім ужо выгадала* (Янка Купала. Незалежная дзяржава і яе народы. Б, 1919); *Народ наш спакон веку быў ціхі і лагодны. Ён не любіў ваяўніцтва і больш здольнасці мае да сахі на полі або да пярэ на паперы* (Я. Лёсік. Вольная Беларусь. ВБ, 1917). Станоўчыя рысы беларусы выяўляюць у гістарычным сёння, як выяўлялі ў мінулым, у спрыяльных для развіцця абставінах: *Беларускі народ – гэта вялікі тварэц, бо сыны яго ў некалькі дзясяткаў год здалелі з нічога стварыць сваю літаратуру* (Ант. Навіна. Наш культурны стан. НД, 1921); *Беларускі народ у мінуўшчыні выявіў свае арганізацыйныя задаткі, стаўшыся кіраўнічым гасударственным элементом у ВКЛ* (І. Мелешка. Будаванне дзяржаўнага жыцця. Г, 1918).

Журналіст акцэнтуюе ўвагу на *моцы* беларускага народа, які *не апускае ўжо рук ад першай бяды* (а-н-а. На мяжы двух гадоў. НН, 1914) і *вызначаецца сваёю патэнцыяльнаю здатнасцю да культуры* (Я. Лёсік. Родная... ВБ, 1917). Як праблемнае адзначацца тое, што *многаспачых у народзе схаваных сіл* (Г.В. Актывізм ці пасівізм. Г, 1918), бо *няма яму прастору, каб выявілася яго прыродная здатнасць і здольнасць* (Я. Лёсік. Родная... ВБ, 1917).

Спецыфічныя ўстойлівыя рысы характару, уласцівыя прадстаўнікам этнічнай супольнасці, падпадаюць і пад крытычны журналісцкі агляд: *народ, каторы не знайшоў яшчэ веры ў сябе* (Я. Купала. Чаму плача песня наша? НН, 1913); *народ з сваім фаталістычным на свет паглядам, выяўляе нягодны страх перад рызыкай* (Г.В. Актывізм... Г, 1918); *заўсёды пакорныя беларусы* (І. Мелешка. Сіла наша – у нас самых. Г, 1916).

Прывесці аўдыторыю да ўсведамлення праблемы, да жадання выправіць сітуацыю да найлепшага – вылечыцца ад хваробы – журналісты спрабуюць праз канстатаванне фактаў-заганаў: *На нястачу дзела хварэў і хварэе яшчэ беларускі народ. Пасівізм - няруханне, безулада - уеўся ў душу нашага народу. Ён проста ёсць яго найзвычайнейшай хваробай* (Г.В. Актывізм...Г, 1918). Прэзентацыя асаблівасцей нацыянальнага характару ад адмоўнага, як правіла, суправаджаецца імкненнем акрэсліць прычынна-выніковыя сувязі і мінімізаваць канфліктнасць. Прыпыненне пачуцця ўласнага гонару і ініцыятывы беларусаў вытлумачваецца доўгай палітычнай і эканамічнай залежнасцю ад чужынцаў, безупынным змаганнем з нядоляй сваёю: *Цэлыя вякі нявольніцтва не прайшлі для нашага народу дарма... Не прывык народ сам сабой камандаваць, сам думаць над тым, як палепшыць сваё жыццё* (Л. Гмырак. Яшчэ аб прыгоннай спадчыне. НН, 1913); *Валачэнне ярма чужога ўладарства на сваім набалелым карку ... затрымала на доўгія вякі наша культурнае і нацыянальнае развіццё* (Янка Купала. Ці маем мы права выракацца роднай мовы? НН, 1914).

Імкненне ўздзейнічаць на эмацыйны стан адрасата, пераадолець супярэчнасці, уласцівыя тагачаснай культурна-палітычнай сітуацыі, журналіст імкнецца і праз неаптымістычнае прагназаванне будучыні: *І калі не хочам загінуць, калі не хочам быць вечнымі рабамі, – павінны пакінуць мы блagую прывычку думаць, што нехта прыйдзе і выратуе нас з нашай бяды* (Янка Купала. Больш самачыннасці. Б, 1920).

Актыўная аўтарская пазіцыя, аптымістычны погляд на свет, вера ва ўласныя сілы і мажлівасці выяўляецца найперш праз заклікаваць, канструяванне мадальнасці неабходнасці і павіннасці: *Трэба больш адвагі і ініцыятывы! Трэба зусім звязці “прыгонную спадчыну” ў сябе - тады лягчэй будзе змагацца з ёю ўсюды* (Л. Гмырак. Яшчэ... НН, 1913); *Годзе плакаць!* (Я. Лёсік. Чаму... ВБ, 1917); *Дык больш самачыннасці, больш смеласці к будаванню свайго новага, незалежнага жыцця* (Янка Купала. Больш...Б, 1919).

Журналіст у сітуацыі негатыўнага ацэньвання найчасцей характарызуе паводзіны прадстаўнікоў нацыянальнай супольнасці як свае, выступае ад камунікацыйнага «мы»: *Цемра наша да жаху страшэнна густая і вялікая* (Я. Лёсік. Вольная... ВБ, 1917); *Цікавыя людзі мы – беларусы!* (Янка Купала. Больш... Б, 1919); *Мы,*

беларусы, дзякуючы ўсялякім гістарычным і палітычным безгалоўям нашай Бацькаўшчыны, вечно цягнуліся ў хвасце сваіх суседзяў (Янка Купала. Справа беларускага нацыянальнага гімна. Рунь, 1920). Пры адкрытым асуджэнні, з немагчымасці патлумачыць прычыны непрымальных паводзінаў і знайсці ім апраўданне журналіст размяжоўвае сябе і сваю аўдыторыю, адасабляецца ад яе: *Мы прывучыліся слухаць чужою каманды: чына з гузікамі, пана вяльможнага, - прывыклі цалаваць ім рукі і гнуць перад імі спіну да зямлі. І затым-та яны глядзяць на заўсёды пакорнага беларуса, як на раба, і да людзей, каторыя нават сваю мову вучыць спрабуюць, маюць толькі пагарду* (І. Мелешка. Сіла...Г, 1916). Настроенасць на кааперацыю, супрацоўе падмяняецца ў тэкставай прасторы канфрантацыйнымі тэндэнцыямі

Такім чынам, выяўленне ў журналісцкіх тэкстах пачатку ХХ стагоддзя адметных станоўчых і адмоўных рысаў у характары прадстаўнікоў нацыянальнай супольнасці абумоўлена найперш імкненнем змабілізаваць энергію народа, абудзіць нацыянальны гонар, каб вырвацца з гістарычнага замкнёнага кола і пераадолець сітуацыю «няшчаснай залежнасці».

Скарочаныя назвы перыядычных выданняў:

Б - *Беларусь*; ВБ – *Вольная Беларусь*; Г – *Нотан*; НД – *Наша думка*; НН – *Наша ніва*.

К вопросу об этнокультурном компоненте значения слова

О.А.Зинина

e-mail olgazinina@tut.by

(Минск, Беларусь)

Общечеловеческий опыт фиксируется в конкретных национальных языках, которые по-разному членят одни и те же отражения реального мира. В первую очередь, своеобразие этих картин отражено в лексической системе национального языка.

Изучение лексических единиц с точки зрения отражения в них национально-культурных особенностей дало возможность